

VERSLAG

Eerlijke & Echte Prijzen, een kijk vanuit WUR (NL)

22 februari 2023

Werkcommissie Verdienmodellen

Lezing van Ir. Willy Baltussen MBA (Wageningen University & Research)

Aanwezig

- **Leden**

Boerenbond (François Huyghe, Nele Lauwers), Bioforum (Lieve Vercauteren), ABS (Paul Cerpentier, Hendrik Vandamme), Rikolto (Gert Engelen), BV OECO (Jan Velghe), PLO (Erik Mathijs, Stefaan De Smet), Natuurpunt (Stijn Leestmans), VAC (Koen Van de Noortgate)

- **Secretariaat**

Koen Carels, Wouter Vanacker, Pieter De Graef

Genodigden

Willy Baltussen (WUR), Joeri Deuninck, Jan De Samber, Simon Storms (Departement LV)

Verslaggeving

- Willy Baltussen gaf toelichting bij het onderzoek vanuit WUR naar eerlijke en echte prijzen. Projectpartners bij dit onderzoek waren bedrijven in de voedselindustrie, branche organisaties, banken, NGO's

Hij behandelde achtereenvolgens het luik rond echte prijzen en het luik rond eerlijke prijzen.

Hoofdboodschappen

- Hoofdboodschappen rond echte prijzen: *“Met de productie, verwerking, distributie en consumptie van voedsel gaan vaak (negatieve) maatschappelijke effecten gepaard die niet in de marktprijs worden meegenomen en die daardoor ook niet de besluitvorming van deelnemers in de voedselketen beïnvloeden. True cost accounting (hierna ook wel 'TCA') is een manier om de verschillende maatschappelijke effecten op milieugebied, op sociaal gebied en op de menselijke gezondheid inzichtelijk te maken. Hierdoor kunnen instrumenten worden geïdentificeerd om deze effecten in de besluitvorming van alle actoren in de voedselketen – inclusief overheid, banken e.a. – te laten meewegen, waardoor uiteindelijk een duurzamer voedselsysteem kan ontstaan. De*

interventies om de productie van voedsel te verduurzamen verschillen van de interventies om de consumptie van voedsel te verduurzamen.”¹

- Hoofdboodschappen rond eerlijke prijzen: *“De discussie over wat een eerlijke prijs voor voedsel is, is zowel belangrijk in mondiaal perspectief als in Europees en nationaal perspectief. Het is echter niet altijd duidelijk hoe een eerlijke prijs tot stand kan komen en of de focus op hogere prijzen voldoende is. Terwijl eerlijke handelspraktijken in juridische zin zijn vastgelegd in wetten en regels, wordt het concept van eerlijkheid buiten het juridische domein bepaald en beïnvloed door factoren die vaak door marktpartijen vanuit een eigen perceptie worden ingevuld (zie bijvoorbeeld Xia, 2004). Inzicht in deze factoren helpt om de dialoog tussen partijen in agro-foodketens te verbeteren en biedt aanknopingspunten voor eerlijkere ketens. Een te eenzijdige focus op hogere prijzen is niet voldoende om alle boeren armoede te laten ontstijgen of een leefbaar inkomen te garanderen (Waarts et al. 2019). Voor het duurzaam verbeteren van de positie van boeren en om eerlijkheid in agro-foodketens te verankeren zijn inzichten nodig in contextuele, keten- of sectorspecifieke factoren die prijzen en inkomens bepalen.”²*
- Na de respectievelijke uiteenzettingen volgde een inhoudelijke discussie met de leden van de werkcommissie verdienmodellen en de genodigden.

Vragen rond echte prijzen

- Wat is de betrouwbaarheid van data en proxies om verborgen kosten te berekenen? Het is sowieso al zeer moeilijk om een milieu-impact in te schatten, terwijl dat voor parameters als dierenwelzijn, de duurzaamheidsimpact gangbaar versus biologisch, ... nog veel moeilijker is te objectiveren.
 - Willy Baltussen erkende dat dit een terechte kritiek is. Levenscyclusanalyses (LCA) hebben hun zwakheden en deze werden overgenomen in True Cost Accounting (TCA). Ook de beschikbaarheid van data vormde een probleem. Zeker wanneer dit systeem op grotere schaal zou worden uitgerold, dan is dit een belangrijk aandachtspunt. Wanneer het bijvoorbeeld over sociale criteria gaat, zijn niet alle bedrijven geneigd om hun cijfers zomaar te delen. *Cherry picking* uit data is een risico. Inzake dierenwelzijn is een eerste poging ondernomen (zie publicatie Farm Animal Welfare in de folder publicaties op de website van [PPS echte en eerlijke prijzen](#)). Volgens hem geeft TCA extra inzichten maar is het uiteindelijk het samenspel van vraag en aanbod dat de marktprijs bepaald. Een eerste betrachting van TCA is immers sensibilisering en niet noodzakelijk de concrete marktprijs eraan aanpassen (hoewel ook daar experimenten rond worden opgezet).
- Labels zijn dikwijls in eerste instantie marketinginstrumenten om markttoegang tot een bepaald consumentensegment te vergroten. Wanneer impactmetingen in kader van TCA

¹ https://parlementenwetenschap.nl/wp-content/uploads/2023/02/230124_Factsheet_true_cost_accounting_Baltussen_Woltjer.pdf.

² https://parlementenwetenschap.nl/wp-content/uploads/2023/02/230124_Factsheet_eerlijkheid_in_agrarische_ketens_Logatcheva_Waarts.pdf.

daadwerkelijk zouden worden doorgerekend in de prijs, dan nemen de kosten voor een label nog verder toe, terwijl die al vrij hoog liggen.

- Willy Baltussen beaamt dit deels, aangezien LCA die aan de basis liggen van TCA, in sommige gevallen ook geactualiseerd moeten worden. Niettemin moet niet voor elk product afzonderlijk een LCA-studie worden opgezet en kan een goede doorrekening voor enkele goed gekozen hoekpunten (producten), aangevuld met goede wegingen voor de afleiding van LCA voor een hele reeks andere producten, volstaan.
- Er wordt gewezen naar het project Klimrek dat heel concrete handvaten biedt aan de ondernemer om productieprocessen te verbeteren op maat van zijn/haar bedrijf.
- Binnen TCA wordt gekeken naar welke maatschappelijke schade bepaalde productieprocessen teweegbrengen. Dan kan het zijn dat de kosten die individuele bedrijven nemen om hun processen bij te sturen, evenwel lager zijn dan de maatschappelijke kosten volgens Willy Baltussen. Er worden in TCA monetariseringsfactoren gehanteerd om deze maatschappelijke schade uit te drukken. Dit zijn echter geen kostprijzen.

Vragen rond eerlijke prijzen

- Welke ketens werden als voorbeeld onderzocht en wat is de conclusie?
 - Willy Baltussen verwees naar de biologische keten rond graan (brood, ontbijtgranen...) waarbij meer aandacht werd besteed aan biodiversiteit. De hele keten, van producent over graanverwerker tot retail werd bevraagd. De vaststelling was onder meer dat ondanks de ketenpartijen elkaar reeds kenden, het toch moeilijk bleek om de eigen boeken open te gooien en transparant te zijn. Een andere vaststelling was dat een bepaald grootwarenhuis (retailer) rechtstreekse samenwerkingen opzet met landbouwers en dat er onder die groep landbouwers geen slecht woord te horen viel over die samenwerking. Eerlijke prijzen gaan vaak over het gevoel van eerlijkheid volgens Willy Baltussen.
 - Op de bemerking rond de discrepantie tussen wat de producent krijgt en wat het product in het winkelrek kost, verwijst Willy Baltussen naar de Nederlandse [Agri-Nutri-Monitor](#) waarbij niet achterhaald kon worden dat er zeer grote winsten gehaald worden in een van de schakels in de voedingsketen. De margeverschillen over de gehele keten zijn beperkt.
- Hoe wordt vanuit het onderzoek gekeken naar de mogelijkheid van het toestaan van prijsafspraken op Europees niveau tussen primaire producenten en afnemers in het kader van duurzamere productiemethoden?
 - Willy Baltussen verwijst naar [WUR-onderzoek van Robert Baayen](#) dat momenteel loopt en binnenkort wordt uitgebracht (nog niet openbaar maar wel afgerond). Artikel 210bis van de GMO-verordening zou het mogelijk maken om op slimme wijze afspraken binnen de keten af te sluiten zonder problemen te krijgen met Mededingingswetgeving.

- Op de vraag naar samenwerking in de keten wijst Willy Baltussen op (het gebrek aan) de wil om tot samenwerking te komen, wat de sleutel is tot (het ontbreken van) succes. Sommige sectoren hebben al meer traditie in samenwerking via producentenorganisaties dan andere. De wil van de retail om mee te stappen in het samenwerkingsverband om producten te vermarkten, is eveneens cruciaal. Hierover zijn ook verschillende ervaringen (positief en negatief).
- *N.v.d.r.*: de Nederlandse kartelwaakhond (ACM) roept intussen boeren, voedselindustrie, winkels en milieuorganisaties op om onderlinge prijsafspraken te maken in kader van dit artikel 210bis, terwijl Duitsland reeds concrete prijsverhogende ketenafspraken voor biologische productie en dierenwelzijn onder de nieuwe Europese regeling heeft gebracht. <https://fd.nl/economie/1467915/kartelwaakhond-roept-boeren-op-prijsafspraken-te-maken>
- Hoe krijgt de omzetting van de richtlijn oneerlijke handelspraktijken in Nederland vorm?
 - Willy Baltussen verwijst naar de [Nederlandse Geschillencommissie](#) die naar aanleiding van deze richtlijn is ingesteld om te oordelen rond oneerlijke handelspraktijken. Sinds haar oprichting is deze commissie nog niet bijeengekomen, omdat er nog geen klachten zijn ingediend. Daaruit besluit hij dat in Nederland oneerlijk handelsgedrag niet als een groot probleem wordt ervaren.
 - Op de vraag naar mogelijke drempels om zich tot de Geschillencommissie te richten, antwoordt hij dat anonimiteit bij het indienen van klachten niet kan gegarandeerd worden. Dit vormt een fear factor voor bedrijven, aangezien er ook in de toekomst nog handelsrelaties/contracten moeten kunnen worden afgesloten. Dit zorgt voor terughoudendheid om klachten in te dienen. Anderzijds is het wel zo dat wanneer de lijn van eerlijk handelsgedrag wordt overschreden, er laagdrempelig via de Geschillencommissie tot oplossingen kan worden gekomen. Deze Geschillencommissie is immers bedoeld als mediator om te verhinderen dat men zich tot de rechtbank moet wenden. Aangezien de Geschillencommissie nog niet bijeen is gekomen, is er nog geen contact geweest met overige lidstaten (vb. België) over hun aanpak van de richtlijn oneerlijke handelspraktijken.
- Hoe evalueert men vanuit WUR de Franse wetten Egalim 1-2 en initiatieven richting Egalim 3?
 - Willy Baltussen geeft aan dat men dit vanuit Nederland politiek gezien 1 of 2 bruggen te ver vindt. Hij verwijst niet enkel naar Frankrijk, maar ook naar Spanje waar gelijkaardige systemen worden opgezet. Dat er in Frankrijk verschillende wetten al uitgebracht zijn en er nog aan bijkomende worden gewerkt, toont aan dat deze wellicht niet al te effectief moeten worden ingeschat. De bepaling dat niet onder de kostprijs mag verkocht worden, is zeer moeilijk. Wat met het tegengaan van voedselverspilling in dat verband? In zijn details is de Franse wetgeving zeer moeilijk te implementeren. Hij stelt ook de vraag of het de moeite loont om zulke wetgeving te ontwerpen als blijkt dat er geen overwinsten in de keten worden geboekt.

- Op de bemerking dat vanuit het vrijwillige Ketenoverleg blijkt dat discussiepunten met de retail door de omzetting van de UTP-richtlijn nog te weinig ondervangen worden, antwoordt Willy Baltussen dat mogelijkheden moeten gezocht worden om oneerlijke handelspraktijken aan de oppervlakte te brengen en om retail bewust te maken van wat ze verkeerd doen. Brancheorganisaties zijn daartoe een goede ingang.
- Vanuit de vaststelling dat eerlijke prijzen een probleem vormt, kan je beargumenteren dat dit ook een verborgen kost inhoudt die binnen TCA een plaats zou moeten krijgen. Hoe kijkt het onderzoek hiernaar?
- Willy Baltussen refereert naar artikel 210bis van de GMO-verordening die eigenlijk de band duidt tussen het belang van eerlijke prijzen voor verdere stappen richting verduurzaming. Binnen TCA wordt rekening gehouden met inkomens onder de armoedegrens. Inzake eerlijkheid wijst hij op de verschillende percepties rond eerlijkheid.